

SZERZŐI ISMERTETŐ

Isabella Dal Fabbro

A katonák szerepe a magyarság kép alakulásában az észak-itáliai lakosság körében a IX.-tól a XIX. századig

című doktori (PhD) értekezéséről

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a történelem folyamán mennyiben járult hozzá a magyar katonák jelenléte Észak Itáliában ahhoz, hogy Magyarországot, a magyar embereket az észak-olasz lakosság az első világháborúban nem tekintette ellenségnek. Különösen meglepően jó emlékek élnek a mai napig a magyar parancsnokságokról Veneto tartományban és Belluno környékén. Pedig a XIX. századig az itáliai közvéleménynek meglehetősen lesújtó véleménye volt a magyarokról.

A témát közel öt éve kutatom. Ehhez külön ösztönzést kaptam családom katonahagyományaiból, hiszen dédapám és nagyapám is olasz tábornok volt, akik az első illetve a második világháborúban, közvetlen kapcsolatban álltak magyar katonákkal és tisztekkel. Dédapám ellenségeit, míg nagyapám a Don-kanyarban szövetségeseit tisztelhetette bennünk. Ezért választottam egyetemi tanulmányaim során diplomadolgozati témámnak a Monarchia haderejében szolgálatot teljesítő olasz katonák történetének feldolgozását. Egyetemi tanulmányaim egy részét a bécsi Hauptuniversitáten folytattam, ahol osztrák konzulens tanáraink (Prof. Lothar Höbelt illetve Prof. Manfred Rauchensteiner) segítségével a bécsi Kriegsarchivban feldolgoztam az Olaszország területén szolgáló osztrák és magyar csapatokról szóló dokumentumokat.

Úgy gondolom, hogy az egyesülő Európa haderejének mintául is szolgálható egykori császári és királyi hadsereg belső viszonyainak vizsgálata nem csak a történészek számára szolgál fontos adalékokkal, de napjaink haderőszerzői is haszonnal meríthetnek belőle.

Az olasz történelem, különösen a hadtörténelem szeretete az évek folyamán nagyszámú szakirodalom és archív, levéltári anyag áttanulmányozására ösztönzött. Ezek olvasása során hol itt, hol ott találtam utalást arra, hogy Magyarországnak Itáliával a történelem folyamán szinte a honfoglalás pillanatától napjainkig egyfajta állandósuló kapcsolatrendszere alakult ki, amely az esetek többségében szövetségi, segítő jellegű volt, bár nem egy esetben ellenfélként álltunk szemben egymással.

Sok olyan momentuma van még a két nép történelmének, amelyben fellelhető valamely olasz-magyar kapcsolat személyhez, vagy eseményhez kötve, de az alapkönyvekben leírt historiográfiák nem utalnak rá. Ha valaki belefog az olasz-magyar kapcsolatok lehetőség szerinti átfogó rendszerezésébe, biztos lehet abban, hogy munkája nem lehet teljes, mert mindig -kerülhetnek és kerülnek is elő adatok, amely a már elkészült anyagot újabb tényekkel módosítják vagy egészítik ki.

Vannak továbbá olyan történelmi állásfoglalások is, amelyek természetesen egy adott kor politikai arculatát magukon viselve - vitathatóak. Ilyenkor a témával foglalkozót arra készítetik, hogy új álláspontot fogalmazzon meg, és ezt az álláspontját, feltételezését megpróbálja dokumentumokkal alátámasztani.

Ha röviden végigtekintünk a magyar történelmen, már a honfoglalás utáni néhány évtized folyamán találkozhatunk a magyar-olasz katonai kapcsolatokkal. A kalandozó magyarok 899 és 955 között tizenhárom hadjáratot vezettek Itáliába, legtöbbször valamelyik európai fejedelem szövetségeseként.

I. Szent István államalapító törekvéseiben a római pápaság elsődleges szerepet játszott, és a kereszténység felvétele azzal is együtt járt, hogy Magyarországon meghonosodott az európai harcmodor, és a könnyűlovas magyarok mellett megjelentek a páncélos nehézlovasok. Az Árpádház királyait az Európa felé vezető úton, az európai színvonalú hadsereg megteremtésében sok esetben olasz kapcsolatok és itáliai emberek segítették. A középkor Itáliája nem a mai egységes Olaszország volt. Kisebb-nagyobb városállamok éltek egymás mellett, akik sokszor vették igénybe az akkor hatalmas és erős Magyar Királyság segítségét, katonai erejét. A magyar történelemben a pápaság elsődleges szerepe mellett főleg a nápolyi, velencei és génuai kapcsolatok voltak jelentősek.

Már Szent István, a keresztény magyar királyság megteremtője is szoros kapcsolatba került a velencei Orseolokkal. Nővére Orseolo Ottó dózse felesége, és a házasságból született Orseolo Péter, István utódja lett a magyar trónon.

I. (könyves) Kálmán uralkodás alatt, szintén rokon kapcsolatok révén a Szicíliai Királyság szövetségeseként harcoltak Dalmáciáért az egyre erősödő Velence ellen, majd néhány évvel később már Velencével együtt Apufiában a normannok ellen.

Ezután a dalmát tengerpart birtoklásának kérdése vált évszázadokon át ütközőponttá a Velencei Köztársaság és Magyarország között.

II. Géza idején a szicíliai királyság lépett Magyarországgal szövetségre a világoralmi terveket szövő bizánci birodalom ellen.

Az Árpádház fennállása idején a magyar uralkodók tudatosan keresték a latin hatalmak szövetségét, és az olasz fejedelemségek, királyságok, köztársaságok is szívesen vették igénybe a fegyverekben bővelkedő Magyar Királyság segítségét egy-egy ellenfél legyőzéséhez. Ez a kapcsolat azzal az előnnyel járt, hogy a magyar haderőt sikerült - nem kis mértékben olasz segítséggel - európai színvonalú hadsereggé fejleszteni.

Az Árpádház kihalása után a pápaság által támogatott nápolyi Anjouk kerültek a magyar trónra. Uralkodásuk alatt természetesen igen élénkek voltak a magyar-olasz kapcsolatok. Az érintkezés minden vonatkozásban, politikai, gazdasági, és katonai téren is igen alapos. Az olasz műveltség kulturális hatása átformálta Magyarországot. Kifejlődött a magyar lovagkor, és a magyar lovagi hadsereg is Európa fegyveres erőinek számottevő részévé vált. Ezt a magas szintet, ezt az intenzív kapcsolatot még egyszer Hunyadi Mátyás országglása idején tapasztalhattuk, de -ennek a kapcsolatrendszernek katonai vonatkozásai alig voltak.

A magyar történelem eddig eltelt néhány évszázadában az itáliai kapcsolatok zömükben azért jöttek létre, hogy a közös nagy ellenséget, a Német-Római Birodalmat próbálják ellensúlyozni, hisz a német császárok mind Magyarország, mind az olasz városállamok területére igényt tartottak. A XIV. század végén egy új és hatalmas ellenfél jelent meg Európa határainál, a török. A következő négy évszázad a hódító oszmán birodalom elleni harc jegyében zajlott le. Ennek a küzdelemnek oroszánrészt a magyarok viselték, de a küzdelmekben sokszor ott volt az olasz fegyvertárs. A pápaság szent küldetésének tekintette a török kiűzését Európa földről, és ezért gyakran

segítette a magyarokat. Velencét a Földközi-tenger hegemoniájának megvédése fordította szembe a törökökkel. Így váltak több esetben szövetségeseinkké.

1526-ban a mohácsi csatatéren elbukott a magyar birodalom: 150 éven keresztül három részre szakadva küzdöttünk az európai kultúráért, a kereszténységért. Ennek a kornak nem voltak látványos, kiemelkedő itáliai kapcsolatai, de a török elleni harcban jelentős számú olasz katona vett részt, főleg a Habsburg seregek soraiban. Nem egy császári hadvezér olasz születésű volt, olasz katonai iskolán nevelkedett akkor, amikor Itáliát a katonai vezetéstudomány, a hadművészet kialakításának európai központjaként tartották számon. Lodovico Gritti, Barbiano di Belgiojoso, Antonio Caraffa, Aloise Marsili és mások a török háborúk alatt Magyarországon is ténykedtek.

A magyar végvárok parancsnokai és katonái között is nem egy esetben találhattunk olasz zsoldosokat. Az erődítések építésénél, újjáalakításánál elsősorban olasz hadmérnökök és építőmesterek munkálkodtak.

Gr. Zrínyi Miklós a magyar hadtudomány megalapítója sok szállal kötődött Itáliához. Munkássága során gyakran használta könyvtára polcain található legújabb olasz katonai szakirodalmat. Nagy szellemi ellenfele Raymondo Montecuccoli tábornok is modenai születésű volt.

A török hódoltság végét jelentő nagy felszabadító hadjáratban, különösen Budavár visszavételében nagy számmal szerepeltek olaszok. Az 1664. évi felső-magyarországi harcokban Caprara ezredes keze alatt 700 vértess küzdött a magyarok oldalán.

A Habsburg elnyomás ellen harcoló Erdélyt folyamatosan támogatta Velence.

A Rákóczi szabadságharc bukása után az ország vezetői a Habsburg ház kiszolgálói és leghűségesebb támogatóivá váltak. Ebben az időszakban több alkalommal került egymással szembe a két nemzet.

III. Károly valamint Mária Terézia örökösödési háborúiban az osztrák hadsereg olasz tartományok ellen indított hadjárataiban sok magyar harcolt. Nem sokkal ezután az Európát uralni akaró Napóleon seregei ellen már ismét vállvetve küzdöttek a piemonti, nápolyi és az osztrák-magyar seregek.

A francia forradalom eszméi áthatották Európát. Az olasz államokban mind erősebb az osztrák fennhatóság lerázásának és az egységes olasz királyság megteremtésének a vágya, és ebben szövetségesre találtak Magyarországon.

Az európai „népek tavasza” Itáliát is érintette. Az 1848-49-es magyar szabadságharc zászlaja alatt négy zászlóaljnyi olasz gyalogos és nyolc század lovas harcolt, akiket olasz földről hozott át a segíteni akarás vágya. Az 1849-es bukás után magyar, harcban jártas katonák segítették Garibaldi függetlenségi harcát az „Italia Unita” kivívásában. Ebből az időszakból az emigráns Kossuth és az olasz Mazzini kapcsolatai köztudottak.

Az olasz Egyesült Királyság létrejötte után – az 1867-es Kiegyezést követően – az Osztrák-Magyar Monarchia elsősorban szembenállást, semmint szövetséget jelentett a két nemzet viszonyában. Ez az első világháború kezdete előtt még egyfajta látszatszövetség formájában enyhülni látszott, de nem sokkal a világegés kirobbanása után 1915-ben Olaszország az antant hatalmak oldalán lépett be a háborúba. Ez végleg eldöntötte a helyzetet. Az olaszok és magyarok a háború befejezéséig ellenfélként álltak egymással szemben Doberdo, Isonzo, Piave lövészárkaiban és az Adriai-tenger hullámain.

Új tudományos eredmények:

1./ Első ízben tekintetem át a két nép hadtörténetét olyan aspektusból, hogy milyen szerepe volt a katonáknak és a hadsereg viselkedésének egy népről alkotott vélemény alakulásában.

2./ Dolgozatom tanulmányozhatóvá teszi az olasz a magyar kutatók számára közös múltunknak ezt a kevésbé ismert, de máig ható szegmensét, a közös hadtörténelmi kapcsolatokat..

3./ Az egyesülő Európa haderejében együtt szolgáló magyar és olasz katonák számára adalék, hogy mit gondolunk egymásról. Ez segít lebontani a kialakult sztereotípiákat.

4./ Rávilágítok a katonák felelősségére, hogy viselkedésük –bárhol szolgáljanak is a világban–, alkalmat ad arra, hogy egész népükről pozitív vagy negatív véleményt alakítsanak ki. Ez a vélemény évszázadokig fog hatni és csak nagyon lassan változtatható meg.

Tudományos publikációk jegyzéke

Isabella Dal Fabbro: LA STORIA BELLUNO Editore Gaspari, Udine, 2004. 573 p.

Isabella Dal Fabbro: THE NEW RED BRIGADES, Aarms, Budapest, ZMNE, 2006.2.

Isabella Dal Fabbro: LA STRUTTURA MILITARE IMPERIALE: LA K. K. KRIEGSMARINE. Padovai Egyetem, 2000. Egyetemi könyvtár, (190—226. old.)

Isabella Dal Fabbro: LA STRUTTURA MILITARE IMPERIALE: LA K. K. ARMEE Padovai Egyetem, 2001. Egyetemi könyvtár, (108—186. old.)

3./ Isabella Dal Fabbro: LA SITUAZIONE POLITICO – MILITARE: LE GUERRE D’INDIPENDENZA. Padovai Egyetem, 2001. Egyetemi könyvtár, (32—105. old.)

4./ Isabella Dal Fabbro: LA SITUAZIONE POLITICO – MILITARE: DALLA REPUBBLICA DI VENEZIA AL REGNO LOMBARDO – VENETO. Padovai Egyetem, 2002. Egyetemi könyvtár, (12—31. old.)

5./ Isabella Dal Fabbro: IL RECLUTAMENTO. Padovai Egyetem, 2002. Egyetemi könyvtár, (228—257. old.)

6./ Isabella Dal Fabbro: LE GUARNIGIONI AUSTRIACHE NEL VENETO ED IN ITALIA

(Osztrák-magyar helyőrségek Venetóban és Olaszországban 1733—1866. Adattár a HM Hadtörténelmi Levéltár Tanulmánygyűjteménye számára a bécsi Kriagsarchiv és az olasz Venetto tartomány levéltáraiban található dokumentumok alapján.) Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, 2003. Hadtörténelmi Levéltár, Tanulmánygyűjtemény, 41 oldal.

7./ Isabella Dal Fabbro: BIBLIOGRAFIA (A Császári-királyi haderő csapatai és parancsnokságai Olaszország területén a XIX. Században. Bibliográfia a HM Hadtörténelmi levéltár számára.) Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, 2003. Hadtörténelmi Levéltár, Tanulmánygyűjtemény, 59 oldal.

8./ Isabella Dal Fabbro: CAMPIONAMENTO DI UFFICIALI ITALIANI NELLA K. K. ARMEE DAL 1800 AL 1866 (A Császári királyi haderő parancsnokságai Olaszországban 1800—1866. Adattár a HM Hadtörténelmi Levéltár számára.)

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, 2003. Hadtörténelmi Levéltár,
Tanulmánygyűjtemény, 9 oldal.